

~~№ 99~~

~~943~~

Врач И. С. Коканин

ВИНА-ЈУӨМ- ЈЫЛЫС

Комі ыга лезан-ин—Сыктывдинкар
1927 во

1875

Коми-3

2-1002

Врач Л. С. Кокашн.

2074

Г. П. Б.
1927.

Віна јуөм-јылыс.

Коми ыга леҗан-ін.
Сыктывдін кар.
1927 в.

1405

Врач Коканин Я. С. — Алкоголизм.

г. Устьесыольск.

Тип. Коми Издательства

Облит № 212

Тираж 2500

Віна јуөм-јылыс.

1. Мыј сїјө өпірта јуанторјасыс?

Быд јуантор, кодын ем **вінеј өпірт—алко-голь**, шугө вінаа-јуанторјөн. Кымын уна өпіртыс, сымын вінаыд јон, чорыд да сымын јона кодзө-дө морттө. Емөс јуанторјасыд һебыдөг і чоры-дөг. Һебыдик јуанторыд—сур, брага, (крестьян-скеј сур), гөрд віна, кумыс (көбыла јөлыс вөчө-ны). Крепыд јуанторјасыд—роч-віна, коңјак, быд-пөлөс наливкајас, лікер да с. в. Спіртыг-кынзі ві-наа-јуанторјасын кыз-сурө вөчөм-вөсна овлө нө-шта мөд-пөлөс сорөс, шугө „сівушнеј-выјөн“. Сівушнеј-выј—јад. Самөкурын сїјө јадыс, мукө. Вінајасын-серті, јона уна.

Вінатө вөчөны унаторјасыс. Вөчөны карту-пельс, һаһыс: суыс, ідјыс, зөрјыс да с. в. Вөчө-ны віноградыс да мукөд быдмыс-вотөсјасыс. Ві-на јуөмтө төдөны зев-һін важысаһ. Важ јөз: јев-рејјас, јегіптана, грекјас, рімљана овлісны шо-ныд-інјасын. Шоныд-інад быдмөны: віноградјас, грушајас, уна-сікас јаблөкјас да мукөдтор. Најі-сек-һін вөлі төдөны: сулөдөм јаблөк-ва-кө јуан, кодзан; төдөны вөлі і “віна” кывсө. Кужөны вө-лі јуыны сїјөн саһтөм кодзө (бібліјаө-на гіжөма Ној-јылыс). Војывса јөзыд, на-піјын щөщ і мі-јан јона-важ пөлјасыд, вінасө вөлі вөчөны ма-ыс, брага вөлі вөчөны һаһыс.

Чорыд-винајас вочны дыр ез кужлыны. Сө-
мын 500-во-сајын рытыввыв государствојасын
велалісны вочны винатө шоммөдөм һаныг. Се-
тыгаң сезга заводітисны вочны роч-віна (рус-
скеј горкеј).

Сорөнжык-һин Россіјаын роч-віна вочны ве-
лалісны шоммөдөм-һаныг вјөдөмөн.

Со-һин корсаң мијан заводітчөма віна јуөмыд,
а өнја кадө јона-һин зев паскалөма.

2. Мыјла јуөны винаөн.

Медга јона паскалө віна јуөмыд јөз-костын
олөмөам-вөсна да гөла-озыра олөм-вөсна.

Олөмөам вөсна віна јуөм пангө быд помкаө:
ужавны-кө медаөоны, ферт-һин винатө јуыштас-
ны. Кер-пөрөдны (сортөвөј ужавны) медаган, за-
даткітө бостан-да, ферт-һин „кіскыштан“. Ыщ-
кынытө-кө ветлан кодлыкө, бара јуыштан, по-
мечтө-кө вөчан, бара-на „пожыштан“.

Көт кущөм уж заводітігөн „јуыштөг оз поз“,
а помалігад-һин—„быт“. Гөгүтчігад—һинөм і
сорһитны—віна суртөгыд кущөм гөгүтөм, либө
һимлујастө „ыждөдлам“. Сіз-жө кагатө пырті-
гөн, муніг-гөтрасігөн, пірјас-вылын, с. в.

Мірскеј-ужјас-кө пангө, һинөм і шуны—„віна
јутөг төлк оз бост, јуыштан-кө шылыджыка арт-
мас“. Пітө-кө салдатө мөдөдан, шогысла ферт-
жө јуыштан. Локтас қонвіқаөн салдатөыд бөр,—
һимкофыдла ферт-һин став рөдвужнад гажөдчан

вежон-кымын. Морттö і кулөм-бöрын-на вiна-дорö „казтыштан“.

Тази пыр мортды рöдiтчöмганыс да кувтö-зыс гажöдчö і шөгö, ужалö і шöйтчö пыр вiна-дорын.

Гортса олөмсамыс, гöльлуныс да пемыдлуныс крегтанiнöс да ужалыг-жөзöс вöтлö, жöткö кабакö, пивнежö, либö самöкур пуыс-ордö. Јенлы ескöмыд, аслас важга-гамнас, шöктö вöли вiна да сур јуны: кага пыргiгөн, престольней празникјасö, нiм-лунјасö, кулөмöс казтыштигөн да с. в.

Тажас-кынзи вiна јуөмлы пагкавнысö щöщ от-салöны: омөл оланiн, омөл гојөм-јуөм, гөкыда ужалөм, чельадöс кыз-сурö быдтөм,—чельад томыган гырыгаслыг велалöны јуны.

Сиз-жö государство олөм-ног-вöсна (мијан Сöвет-Сојузын-кынзи быдлаын-на государство-влактыс капиталистјас кiын), нывбабаслы уж суртөм-вöсна лöө петны вiнаөн вузасны, либö вузасыг-јаслы отсасны.

Уж суртөмыс-жö нывбабасжө вöтлö прогви-тутсија-туј-вылö (вузавны асгыныс вiр-јайсö, кыз-сурö да кодкөд-сурö овны), сы-вöсна на-пiын јона пагкалöны „веңерическеј вiгөмјас“. Ужтөм-вöсна да вiгөмјас-вöснаыд најö јона југöны.

Вiздлам-кө бөр-вылö, адхам,—вiна-јуөмыд Рөггiјаад пыдöз пырöма јөзкост-олөмгамö да чорыда сетчö кутчiсöма.

Быд мiрскеј-ужјасын бытгөкө шуөма,—колö вiна јуны.

Јөзыд чужомгааныс вина тө пуктөны мед-бур-торјө, лыддөны сјјөс мед-ыжыдөн ас-выланыс. Виқөдлан-да—јөзыдлөн немчөжныс: і прөст-пөраө, шогысла, і празникјасө, нѳмкофысла, вегіг кор сјјөс і гуавныс-нын кольдөдөны,—пыр кісгө ві-на і віна.

3. Віна јуөмыд гөльмөдө јөзөс.

Важ сар-дырга правітельство уна го војасөн пакөдіс віна пуөм. Віна пуөмнас сјјө нажөвіт-чис, чукөртис-пөрјөдліс оёкыд ужөн нажөвітөм грөшјасө ужалыг-јөзлыг да крестаналыг кнач-јасөс, губернаторјасөс, ісправникјасөс, пріставја-сөс, урафникјасөс, земскејасөс да попјасөс вічны.

Быд вөлөстын вөлі восталөма кабак, а боль-нѳчајас да школајас зев шоча вөлі адқан. Секи озыр-јөз-властыд нөтѳ ез төждылыг ужалыг-јөз-лыг олөм бурмөдөм-вөсна. Кабакјасыд налы вөлі отсалөны јонжыка гөльмөдны крестаналыг овмөс-сө да пемыдөн вічны јөзыслыг јур-вежөрсө. А сек-дырга власты сјјө і вөлі колө,—ужалыг-јөз гөльлун да пемыдлун-отсөгөн і властужтисны.

Со тан некымын лыдпас петкөдлө, унаө нан да мукөд-сікас сојантор вілөмаөс віна пуөм-вылө.

1912 воө өпїрт вөчөм-вылө Розвїяын вічөма: картопель—182.450.000 пуд, кукуруза—7.365.000 пуд, руқөг-гу—12.602.000 пуд, шобдї-гу—1.50.4000 пуд, патөка—14.930.700 пуд.

Сур пуом-вылө виқома: id-gy—14.225.952 пуд,
таг—167.754 пуд.

Гөрд-вина вөчөм-вылө виқома 25.000.000 пуд
виноград.

Вина пуан заводјас вөліны—3.000. Каченней-
вина вузалан складјас—700, да лавкајасыс—
29.000. Сур пуан заводјасыс вөлі 1000-мында.

Ужалысјасыс вина да сур пуан заводјасын
вөлі 100.000-сајас. Винней лавкајасын да складја-
сын ужалысјас да служашщейјас—50.000 морт.
Тажө уна-сурс-јөзыс, тајө став дона машинаа-за-
водјасыс лөгөдөма вөлі, медем ескө бур һаңјас-
сыс да мукөд бурторјасыс вөчны зев омөһ да
нөшта-на јадовитеј жуанторјас—винајас.

Виқөдлам сесга, унаө виқома јөзыслыг гөмсө,
вина јуөм-вылас?

1911 воза лыдпасјас петкөдлөны: Россияын
сіјө вонас вөлі јуөмабө гөм вина-вылө 800 мил-
льон шајт, сур-вылө 118 миллион шајт, винограда
винаөн 108 миллион шајт. Ставыс лоө миллиард
шајт-сајас. Абу еща. Милльард шајттө-кө бостны
зарһи-гөмөн, лоө 16 вагон-тыр, со куцөм „еща-
һик“ јөзыд виқисны гөмтө вина-вылө.

Тажө гөмыс ставыс вөлі мунө сар-правитель-
ствоһы. Оні став мувиқ вотсө крестһаналыг Сө-
ветвласт бөстө сөмын 235 миллиөн шајт, 4 пайс
сөмын важ-дырга вина-вылө јуөм-оөм-сертиыд.

1925-1926 војасө мијан Комі областө вәјөны
роч-вина 600.000 шајт дон. Самөкур пуөм-вылө
мыјда виқөны һаң (лыдпасыс абу); сөмын повтөг

поё шуны—быд-во мијан Коми областын мунё
вина вылө 1.000.000 шайт-гөгөр.

Војна војасё да революцiја војасё,—сёкыд,
гөль пөраё Россияын дугдылісны роч-винајастө
вузавлөмыг, вина јуёмыс чінлі. Сёмын вина јуё-
мыд пырёма-нын мијан олөмсамө важысаң-да, јө-
зыс јутөгыс оз вермыны овны. Роч-винајас ез ло-
да, сiктјасын пондiсны пуны самөкур, карјасын
кутiсны јуны: фiнатурат, канжа, лак, древеснеј
спiрт.

Војна помаёом-бөрын Сөвет-Сојузлөн овмө-
сыс кыптыштiс-да самөкур пуөмыд јона зев па-
скаліс. Крестаналөн 5-өд-пай һаһыс вөлі мунё
самөкур пуөм-вылө. Отiк Омскеј губерһаын 1922
воө самөкур пуөмө виҙөмаөг 5 мiльон-кымын
пуд пыз.

Сөвет-Сојуз-пагта 1923 воын мырда-алөмаөг
обыскјас-дырји 54.000 самөкур-пуан-завод (чугун
да вор-да), 1924 воын—74.000 самөкур-пуан - за-
вод. Сiјө-жө воас самөкур-пуөмыс судө вөлі ге-
төма 275.000 мортөс.

Вина-пуан-заводын өтi сулыја вiнатө вөчөны
4 тув рузөг-пычыг, а сымда-жө градуса самөкур-
кө вөчны, сёкыда-нын лоө вијөдны 10 тув рузөг
пычыг. Сегга содтөд, самөкурад ем мөд-пөлөс
јада-сорөс, шуө „сивушнеј-выј“.

Роч-вина јуёмыд—омөльтор, а самөкурыд јешщө
лок. Самөкурөн јонжыкасө сiктјасын мијан вуза-
сөны озыра олыг крестана—кулакјас; пөрјөдлө-
ны, југөдөны гөль-јөзсө,—јукталөмнас бырөдөны

гөл-јөзлыг овмөссө да бостоны најос ас-кподу-лас. Тажө ставтор-вөснаыс, медем бырөдны самөкур пуөмсө, Сөветскеј правительстволы невола лоі заводитны недыр-кежлө вузагны роч-винаөн.

Роч-вина самөкур-дорыг локсө вайө ещажык. Совет-властлы быт лоі бостны кык локыг өтисө, кодыс вайө ещажык омөльторсө.

Шуны—правительство-пө-таж важ-моз кутис-на вузагны винанад, сизкө позө-на јуны важ-моз,—ферт оз поз. Быд өкас вина вайө мортлы локтор. Сы-вөсна-і кыз верман дугдывтөг колө воцсагны вина-јуөмкөд.

Өні мијан быдөнлы аслыс колө шуны да төд-вылас кутны—„ен ју ачыл, да і мөдөс ен јук-төд“.

Ущительјаслы, докторјаслы, пельшарјаслы, комсомоллы, нывбабајаслы, быдөнлы, коді јөз-костын ужалө, колө јөзөс төдмөдны вина-јуөмыг-локтор-јасөн—кызі винаыл мортылдыг вирјасө (организм-сө) омөлтчөдө да быдсама локсө вөчө. Тажө—мед-воцца да медга-ыжыл бур-вогков паскыда-вужја-гөм вина јуөмкөд воцсагөмын.

Коді оз төд, кущөм омөльтор вайө вина јуөмыд? Јуөм-вөсна јөзыд омөлжыка вермөны ужавны-да фабрик-заводјасын чинө төвар лецөмыс. Крегтана-лөн жебмө овмөсныс. Уна сөм мунө јуыг-војты-рөс лецитөм-вылө. Уна ужалан кад зик прөста, ужавтөг колө. Код-јурнас јөз видчытөг видит-чөны бијасөв да мукөдторјөн-да, вөчлөнны уна па-көст, частө овлөны код-јөз-понда пөжарјас, с. в.

Віна јуөмыд қикөз гөльмөдө крестаналыг өвмөсө
 Овмөсын чинө мукөд-сікас көлуј нэбан выныс:
 мувің ужалан машинајас, өітеч, көрт, с. в. Уна-
 ыг віна јуөм-вөсна торкывлө семја-кост олөмјас.

Медга-ыжыд лоқыс віна јуөм-помгыд — вірјај-
 тө (організмтө) алкоголь да өівушнеј-выј јадјас-
 нас щыкөдөмыс.

4. Віна јуөм-помын уна лөктор вөчөмјас.

Віна јуөм паскөдө лөктор вөчөмјас. Турмаја-
 сө медга-уна сурөны јуыг војтыр. Важыган ын
 јөз-костын ем пөслөвіча — „Вино вину творит“ (ві-
 на мыж вөчө). Код-јура мортыд ынөм оз артав,
 секі сіјө вөчө медга-омөль торјассө: віјө мортөс,
 вөчө ранајас, уна мукөдтор. Мөд пөслөвіча ем
 — код-јура мортыдлы пө-і сарізыд*) піңөсөңыс*.
 Збыль-өд сіңі-і ем. Код-јура морттө ынөм оз кут,
 сылы некущөм закон абу, ынөм оз артав, мыј
 думыштө, сіңі і керө, вөчө медга омөльторсө ас-
 гөгөрса-јөзыслы.

Віна јуөм-помын быдгама куліганствоыс.

Төдтөм (бокыс) морт-кө воас өіктө празнік-
 кежлө, лібө тујө мунігөн празнічајтан-сіктө ве-
 скалө, сылы зев гажтөм, полө, а быт-өд пов: код-
 јура јөзыд ветлөны ылатыд да горзөны, лөк-
 ногөн сылөны, быд пелөсын јортчөны-маткөны,

*) Сарің — море.

лок-ногөн когаёны—пуртјасён, ізјасён да зор-јасён. Тајо ставторјыс-на өні ем мијан өкт-јасын.

Өіктса докторјас да пельшарјас норасёны, не-кушём ыжыд празник-пё оз коллы морт вётөг, либё журјас поткөдтөг да с. в. Быд празникё-пё вайёны больничаясё да пельшарјас-динё: жур пот-көдёмөн, рушку кырөдёмөн, јона сушкалёмөн, пыкөсјасён. Мукөдыс ставыс вёрөн локтёны, мукөд-дырјі і кувтөзыс нөјтёмаөг. Тајо ставыс вина јуёмыс да кулиганитёмыс.

Со лыдпасјас—петкөдлөны, кымын морт сурё турмаё код-јурён локторјас вөчөмыс:

Германіјаын 7.392 суфитём мортыс 3.324 мор-тыс сурёмаөг код-јурён локторјассё вөчөмыс.

Быд 100 суфитём мортыс локторјас вөчөмыс, нывбабасяёс мырдёналёмыс да мукөд сецём-но-га вөчөмјасыс—77 мортыс вөчөмаёг код-јурён. Быд 100 суфитём морт-пйыс суфитёмаёг кодјурён когаёмыс да пуртён суцкалёмыс—63 мортөс.

Быд 100 суфитём морт-пйыс, кодјурён гугаё-мыс—32. Быд 100 суфитём морт-пйыс кодјурён быдгама локтор вөчөмјасыс—42 морт. Нёшта лыдпасјас мијан Комі областыс.

1926 во апрель төлысган—1927 во январ-тө-лысгөз (9 төлысөн) код-јурён локторјас вөчөмыс да кулиганитёмыс судын вөлөма со кымын фелё: морт вјёмыс—23; војтырөс јона нөјтёмыс 25; мукөд-пөлөс нөјтөмјасыс—46; нывбабасяёс мырдё-налёмыс—4; мукөд мырдёналөмјасыс—1; быд-пө-

лөс локтор вөчөмыг, олөмнөг зүгөмјасыг—35; керка да мукөдтор өзталөмыг—3; ставыс вина-вссна судын вөлөма 140 фелө.

Став фелөас висталөм локторјасыс судын вөлөма сijө каднас: морт вijөмыг—33 морт; мукөд-пөлөс нөјтөмјасыг—94 морт; нывбабајасөс мырдөналөмыг—8 морт; мукөд-пөлөс мырдөналөмјасыг—1 морт; локтор вөчөмјасыг да олөмнөг зүгөмыг—57 морт; керкајас да мукөдтор өзталөмыг (соталөмыг)—7 морт; ставыс гурлөма сүдө—242 морт.

5. Кызі виқөдөны јөзыс вина јуөм- вylө.

Винатө оз быдөн өткофа јуны. Винајасыд-өд абу наң, ва, либө мукөд гојантор-кофыдөг, сijө оз быдөнлы лөгавны, наң-солыд-моз, сijөн-і быд мортлы оз ков өтмында винаыд.

Вина јуөм—вигөм мортлөн. Сijө вигөмнас, ферт, оз вигны став јөзыс. Вигөјасыс оз-жө өтгамөн вигны: өти јонжыка, мөд омөла, којмөд нөти оз і с. в. Емөг јөз, нөти оз јуны, оз вегиг төдны вина-көрсө. Ферт сещөм војтырыд зев шоч, унжык јөзыс, јона көт омөла-а, јуөны-жө.

Шуим-нин-тај, јуөгјасыд абу быдөн өткофөг. Öти морт јуө зев шоча да ещанік, нөтчид оз ју кодзйтөғыс. Мукөд јуөны сиз-жө шочиніка, сөмын кушөмкө өти-мөд кадјасө, празник-дырји-да кор-да, а гурө-кө налы вомас винаыд, сек сөгса

јуасны-нын пөтгөңыс, он вермы најөс өлөдны, жуасны кытчөң оз сунгысны ныр-вылас. Кожмөд јөз агнысө чајтөны ещаника јуејасөн, оз шуны агнысө пјанникјасөн. Нюльөд војтыр—јуоны јона, помала—палавлытөг, тащөм јуе војтырсө шуоны—алкоголикјасөн. Сещөм јөзыс өтi здук оз вермыны овны вiнатөг, најөс быттьө кодкө кыскө вiна-дорас. Шудтөм налы луныс, кор оз сур јуыштны. Коргөны быдгама помка, мед-ескө сөмын јуыштны, а јуасны-кө—јуасны гачсө i дөрөмсө, либө кытчөң вигөмјас јуөмыс-вөснаыс оз водтөдны вольпасө да бөринас-i гуөң вөтлыны. Емөг војтыр, јуоны костјасөн (шојтчөмөн): јуасны вежон вiт-квајт, сы-бөрын төлыг-мында нөтi оз јуны. Тащөм јуејассө шуоны запојнеј пјанникјасөн.

Винајас јуөм-помыс јөзыд не төлкө оз аңыны локсө, а нөшта-на шуоны: виналө јуөм-бөрын-пө шонавлө став лыгөмыд, вөтлө, небөддө став муңтө, сетө виль-вын да бур-гаж мортыдлы.

Со мыј шуоны јөзыд вина јуөм-куңаыд: „Вина сетө мортлы гаж, быттьө тувсов гож“, „Вина став душатө шонтө, быттьө шоныд шондi“, „Винаыд i пөрыс јөзлыг востө гин“ i с. в.—со мыј шуоны јөзыд. „Мудрејчык“ јөзыд шуоны—„ферт-пө јона јуны абу бур, а јуны-кө колө төлкөн. Муң-вылө, либө куцөмкө семја-кост гаж-вөсна, покојникөс каңтыштөм-куңа јуыштны—сен, ферт, омөлыс-пө немтор абу, тајө сiңi i колө, омөлика, мiчаа јуөмгыд-пө позө ошкыштны“.

дерт таңи ошкігад віна јуөмыд бытбөкө бу-
оөн кажитчө, мед-локторыд—вінаыд, јөзгін-воңад
лоө „мед-бур другөн“, коді отсалө колан каджа-
сө, шуам-көт, кор мортыд пікө воас, кор јөзөс
отсөг-вылө колө ыштөдны. Бөрнас, сесва көт мы
лоө, һинөм оз думыштлыны.

Збыль-ө вінаыд бур отсагыс, мі, наука віста-
лөм-герті, корсам сылыс прамеј бансө.

Віқөдлам гөгөрбок вінатө да сылыс ужсө:
корсам бур і лок, огө-ө адқө зев ошкана отса-
гылыс, пеж, һекытчө тужтөм лок віналыс бансө.
Огө-ө адқө, мыј вінатө лок јуныд өткода: унаөн
көт, ещаөн-көт, мыј сіјө бурсө оз вај, і оз лөчит
јөзөс, көт і јөзыд, думнаныс, сіјөс јуөны кужө-
мөн, ешаһкөн.

6. Ебөсажык-ө лоан віна јуөмыс.

Віна јуыс-јөз шуоны: вінатө-пө јуан-да вына-
жык лоан. Музөмыд-пө бырлө, дај јонжыка вер-
ман ужавны. Тащөм шуөмјасыд абу збыль. Өті
велөдчөм морт дукло шуліс: віна јуөмыд-пө
плөтөн вөлөс кучкалөм-коф. Кызі плөт вөлөс өд-
қөдө, вінаыд-пө морттө сіз-жө. Вөвтө кучкан-да
сылы-өд ебөссө оз плөтыд сет. Ебөссө вөлыд бо-
өтө ас-пыщыс ем-на-кө сіјө, а абу-кө,—аслас қон-
віқалунгыс. Сіз-жө модтыдлөн віна јуөмыд ебө-
сыд оз сод. Вынсө, вінаыс-вөсна, морт бөзтө ас-
пыщыс, ас-вірјагыс. Вірјагыс секі јона сотчө,
кіггө.

Ебөстө мортлы сетө жөв, выј, јаж, һаң, сја во-
қө. Тащөм сојанјасыс ғырк-пыщкөсын артмөны
вирјајлы коланторјас: жірјас, либө белокјас, либө
углеводјас. Спиртын вирјајлы коланторјыс һинөм
абу, сја оз сет һекущөм вын. Со јукөн-пыщкын
быд пунт јајын вын сетан-торјыс лоас—39 јукө.
һыс, сакарын—34 јукөн, колкјын—30, жежыд-һа-
һын—27, картопелын—8, винаын—0 (һинөм).

Сетө-оз вина да мукөд спирта-јуанторјас морт-
лы вын, пощө төдны һароснө вөчөм машинаөн
(приборөн), шусө „силомер“—сила мерајтан. Ве-
лөдчөм-јөз вөчөмаөс видлөгјас да ащөмаөс: быд-
лун-кө јуны сур сөмын стөканөн-жынјөн, сур вер-
мө чинтыны мортлыс ужалан вынсө, ебөссө
1¹/₂-пөв.

Мөд видлөг: өти понјөс 1 вежон вердисны јаж
өн да сакарөн, мед вежон сакар-пыщкыс сетө-
маөз ещаникөн спирт (кујим паңөн лун). Понјыд
јајнад да сакарнад вердигөн вөли вермө котөрт-
ны виған-һнас 24 километрөн. Вөли јонмө да зөк-
таммө. Мөд вежоннас, кор пондисны сјаөс јуктөд-
ны спиртөн, котөртны вермыны кутис сөмын 18
километр, заводитис омөлтчыны да чинны сөкта-
луныс.

Англијаын өти кирпич-вөчан заводуын лыщө-
маөс: сур јуыс ужалысјас онас вөчөны 35.131
кирпичөн ещажык һөти вина јутөм ужалысјас-
серти.

Тащөм опытјассө пощө зев уна вөчлыны. Став
опыт (видлөгыс) висталө өтитор—винајас оз јонмөд

ны мортос, оз бурмодны зоньвизалунсö, оз отсавны сылы, а жугөдöны сылыг зоньвизалунсö.

7. Шонтö-оз вина.

Шуöны: винатö-пö жуан-да быдөн гөгөр шоналас. Сöмын сещöм шоналöмыд кык-пома бедкоф. Öтi помсö адзöны, мөдсö оз адзыны. Ферт, кор спиртис вiрад вескалём-бөртi вежгö (переобрабатывается), мыккө-мында шоныдыд артмö, сöмын зев еща. Румка вина шоныдсö сетö чöтiк сакартор-дорыг ещажык-на.

Спiртыс, жуём-бöрын, мортлыг паскөдö кучикса поснi вiрсөнjассö. Паскалём вiрсөнjасö локтö унжык вiрыс. Сы-вöсна морт чajтö ассö шоналёмөн. Мi зев тöдам кöрт пачлыг шоналёмсö. Сiјö ödjö шонавлö, сöмын ödjö-жö көзалö. Сiқi-жö спiртыд морткөд вöчö: ортсiыс шонавлö, пыщкө-сыс сы-пыфди жонжыка көзалö. Тajö позö тöдны код-мортлы градуенiк пуктылёмөн.

Мiјан Комi областын больнiчajasын лыфöм-јас-гертi тöдам,—ки-кок кынтём, қикöқ кымём да сiқ возö, овльвлö төвјасын медга-јонасö код-јöзкөд. Тajö вiгалёмјасыг тыдалö—код-мортлөн шоныдыс ещажык сафјура-дырјiыс-дорыг.

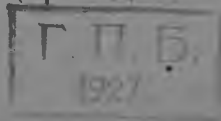
8. Вина да зоньвизалун.

Ме шули-нын, мiса, спiртыд—јад. Јадыд, мi тöдам, мортос вiјö, щыкөдö сылыг зоньвизалунсö,

Спиртыд сiҗi-жө мортлыг даҗ быд ловҗа-ловлыг ыцкөдө җоңвиҗалунсө. Сiҗө зев бура төдчас, кутан-кө сөтавлыны соҗан-пiын да жуан-пiын вiна, шуам, понпiлы. Понпiлөн быдмөмыс да јонмөмыс вiнабн сорлалөмбн соҗанбн вердiгбн омөльжык лоө. Öшiнъывывчветјасөс-кө пондан кiскавны спирт-сора вабн, најө жебжыка-нiн кутасны быдмыны. Мортыдлы спиртыд јешщө-нiн уна омөльсө вөчө. Коджура мортыд јурсө öшөдөма, дульсө леҗөма, оз öшҗы кок-вылас, восө. Мөд лунас сылөн јурыс вiсө, кiас некущөм уж оз пыр. Мед-јонасө спиртыд, мортлы, јуөм-бөртiыс, шыбытчө јур-вемас.

9. Вiна да гыркпыщкөс.

Вiнатө јуыштасны даҗ шуөны: гөгөр-пө вiз-јөдлыны кутiс. Сiҗө вiзјөдлөмсө позө шуны кө-җыд ва-пiө дон көрт сујөм-кофөн. Гыркпыщкөс вiна-вөсна, јуөм-бөртiыс пырыг-пыр, јона гыр-мө. Сы-дiнө (спирт-дiнас) шыбытчө уна вiр. сөрт, сөгга гыркпыщкөс уҗыд (пищеварение) вежсө. Кодлөн чорыдажык вывтi соҗас, кодлөн җiк нем-тор оз соҗы. Көч код-ногыс, мортлы сiҗө абу шаң. Быдлаө колө бурещ—гыркпыщкөслы јеш-щө-нiн. Щөкыда, куҗа (дыр) вiнатө јуөм-бөртi мортыдлөн өлөмыс сотө, гордҗөдлө, пагөдө, во-сөддө. Јона вiна-јуыс јөвлөн овлөны гыркпыщкөс-са вiсөмјас, кыпөм-вiсөмјас (хроническое воспа-ление желудка).

Унаон шуоны, винатө-пө румка-мөд колө жу-
ыштлывлыны, мед соҗасжык да мед-пө гырк-
пыщкад буржыка соҗаныд разалас. Збыль-ө сiҗө?
Наука вiҗталө: спирт жуомыд-пө i соҗом-воҗвылад
бурдоргыс унжык омольсө оетө.

10. Вина-вөсна веҗөны мус да вөркјас.

Спиртыд гыркпыщкөсҗан јiҗө вiрө. Вiрҗан
сөҗа мед војдөр вескалө мускө. Мускыд мортлөн
куталө морт-пыщкөсҗыс (вiрҗыс) став ковтөм-тор-
јассө, быҗама јадсө да локсө, сiҗөн сiҗө вiҗө вi-
рөс сөстөмөн, кущөм колө лоны җоҗвиҗа вiрлы.

Спиртыд вескалө мортлы мускас. Мускыд
спирт-вөсна медвојдөр пыктыштө, сөҗа гөсҗалө.
Сы-бөрҗi сiҗө чорҗө, тураснас (ыҗданас) чiныш-
тө, чуқыртчыштө. Вылысыс лоө сарөҗа-модаа
„шыдөса-код“. Бура ужалөмыс муслөн сы-вөсна
торкөө. Мортлөн лоө аслыс-пөлөс мус-вiөөм. Та-
щөм мус вiөөмҗаныс мортлөн лоө воҗанка. Щөкы-
да тащөм вiөөмҗыд мөртыд кувлывлө.

Вөркјасыс мортлөн вөчөны муслөн-код-жө
уж. Вина-вөсна, мус-моз-жө, веҗөны, торкөоны,
завөҗтөны уҗавны омөла. Омөла ужалөмнысла
вiрын-пыр-өтiрө чукөрмөны вiрыс-ковтөм-тор-
јас дај сы-вөсна мортлөн җоҗвиҗалуныс бара-жө
торкөө,

II. Щöщ вежёны сёлём да вёрсёнјас.

Јона вина-јуыгјаслөн сёломыс торкгё да веж-оё: ыждё тураснас, госсалё. Госсалёмыс-вёсна вёмё. Морт оз вермы ужавны сёкыд ужјас. Сылөн сёлёмыс четчё, богтё пёдём-вёгём. Бурдөдны сецём вёгёмтё зев сёкыд. Унжыкыгсё вёгёмыс помагё сёлём-паралычён, сёлём потё,— мортыд друг кулё.

Вёрсёнјасыс вина-јуыг-јөзлөн лоёны рёшкыдөс дај рушөв. Рёшкыдысла да рушысла да уна вёр чукөрмөмла јурвем-пыщкөсса вёрсёнјасыс потлоны: вёрыс петё јурвем-пыщкөсас. Сы-вёсна мортөс шыбытё паралыч: ускөдчё кјјасад, лібө кокјасад—најө когмёны. Унжыкыс та-вёсна мортыд кувлё.

12. Вина да јурвем.

Јурвем—индалыс. Јурвемгањ кј-кокјасё, пастала став тушаё,—быдлаё мунёны нервјас (везјас). Сјјө нервјасөдыс јурвемгањ мунёны быдлаё (морт вёрјаяё) став щөктөмјасыс, индалөмјасыс. Нервјасөд мунё јурвемө ставтор-јывгыс ортсыгањ: кокгањ, быдлагањ. Кымө-кө, шуам, кок,—нервјасыс нуёны јуөр јурвемө көдыд-јывгыс, кымөм-јывгыс, сјзі воэө. Јурвемыд мортлөн мед-ыжыд колантор.

Спіртыд морт-пыщкын мед-јона инмө јурвемө. Јурвемлы вина јуёмыд зјк нёшкөн кучкөм-коф.

Віна жуём-бёрын мортлөн паметыс чінө, пельыс (кылөмыс) өөктаммө, гінјасыс падмөны, нырлөн дук-төдөмыс, нырасыс чінө. Омөльжык лоө јаж-ку-чїк-ывв кылөм. Сы-вөсна код-јөз јона кынмавлөны, јона сотчывлөны,—овлө мукөд-дырјї кув-төзыс.

Јона віна-јуыгјаслөн торкгывлө јурвем-ужыс. Секї морт вїсмө уна-пөлөс јөјталан вїгөмјасөн, мед-щөкыда белөј-горачкаөн. 1902 өд воын төд-мавлөмаөг куцөм пөмкаыг (мыј-вөсна) јөјтавлө-маөг јөзыс да кажалөмаөг: віна жуём-вөсна—37% став јөјталыг-піыс, друг куцөмкө немүліча лөм-вөсна (ыжыд шог друг лөма-ө, повжалөма-ө, сіңї воцө)—20%, дојмөмөн—7%, ужалөмыг вывті муцөмла (переутомление)—5%, пөрысла-нын—7%.

13. Унаө нулө јөз віна жуөмыг.

Віна жуыг јөзлөн немыс жеңыджык во 10-кымын. Бара-жө, віна жуыгјас-піыг унаөн кулөны томөн ты вїгөмыг. Јуыг-іөз-піыг төмөн кулө 1½-пөв унжык, мукөд-пөлөс-вїгөмјасыг кулыг јөз-өерт-тыс. Віна жуөмыг јөз кулөны 5-мында уна коле-раөн вїгөмөн-дорыг.

Наука сің-жө төдө: віна жуыгјас-піыг кулыгјас унжык, јутөм-јөз-дорыг.

Лыдпасјас петкөдлөны, унаө кулөны јөз віна жуөм-помыг да јутөм-јөз-піыг.

25 ардсаң 35 ар. быд 1000 мортыг кулө јутөмыс 5морт, жуыг-15

35	”	45	”	”	”	”	”	6	”	”	23
45	”	55	”	”	”	”	”	11	”	”	35
55	”	65	”	”	”	”	”	23	”	”	53

Төдмалом-сертї, Россїяын куш вина да мукөд өспрта-жуанторјасыг 18 воөн вина жуом-вөснаыс кулөма 84.277 морт. Профессор Сїкорскїј лыфдөм-сертї, код-јурөн эверјас сојөмаөг—1.246 мортөс, кынмөмаөг—2.215, согчөмаөг—16.280 морт, вїјөмаөг—51.200 мортөс, гым-нөв (чард-бі) вїјөма, вїд-чыгтөмланыс—9.909 мортөс.

Ставыс, доктор Гельеніус лыфдөм-сертї, вина жуом-вөсна быдво кулө:

Англїяын	40.000	морт
Франтсіяын	40.000	„
Гермаңїяын	40.000	„
Швејтсарїяын	10.000	„
Скандінавїяын	10.000	„
Бельгїя да Голландїяын .	2.000	„
Россїяын	100.000	„

Татыг тыдалө, мїжан Россїяад вина жуом-вөсна кулыгјасыд мед-уна, мукөд госуаррествојасын-сертї.

14. Вина жуөмыг јөзыд јывмө (жебмө).

Вина жуыг-јөзыд—пјачнїкјасыд асгыс-егкө зонь-вїчалунсө воштөны-нїн да і челафыслыг зоньвїчалунсө жебмөдөны.

Јуыг-јөзлөн зоньвїза челафыд овлө сөмын 18 прөцент. Франтсузкеј доктор Ленгрен төдмалөма олан-ногсө челафјаслыг 215 вина жуыштны рафеј-тыг баг-мамлыг. 819 челаф-пїыг (тајө баг мам-лөн) со кушөм зоньвїчалунјасыс: 145 морт абу

тыр вежорабг, 121 морт—регыд куломабг, 55—
вигоны чакоткаон, 38—уж-выло оз шогмыны, 37—
вожжык чужомјас, 16—шојон-чужомјас. Зонвиза
јоз на-пиг сурма сомын 407 морт, жынгыс
ещажык.

Öтi гiктын, мијан Коми облагтын, öтi ныв-
баба мунöма верöссајö жуыг, морт-сајö. Налөн
вöлöма вiт чельаф, —4-ыс рöдiтчöм бöрас регыд ку-
лöмабг, 10-15 лун-мыгтi. Мед-бөрја кагаыс сiз-
жö кулöма 5 арöсөн. Мужикыс тајö нывбаба
ыслөн, сотчытöгыс вина-жуöмысла, кулöма. Сiјö
мунöма мöд мужик-сајö—јутöм-морт-сајö, öнi сы-
бöрын вöлöма 2 чельаф, кыкнаныс зонвизабг.

Бат-мам кодјура-дырјi лöм чельаф нем-чöж-
кежлас лöбны омöль зонвизалунабг. Бат-мамыс ас-
гöгöрвотöмлаыс нем-чöж-кежлас чельафсö немортö
воштöны. Ташом чельафыд унжыкыс овлывлö абу
тыр тöлкабг, рöдiмечабг, немејöг да сiгi вожö.

доктор Лiптёк вiдлалöма 97 чельафöс жуыг
бат-мамлыг. На-пиг 83 чельафыс лöмабг вигыг-
јас, урöдјас, абу тыр вежорабг да сiгi вожö.

Мыј-понда-нö бат-мам жуöмысла чельафыс лöбны
вигыбöг? Мыјла налөн торккö зонвизалуныс? А со
мыј-вöсна. Винаса спиртыс öтлаабö жуыг-морт вiрыс-
кöд. Вiрыскöд сiјö сурö зародышевöј клеткајасö,
кодјас артмöны мужскеј да женскеј полöвеј ор-
ганјасын (чельаф рöдмöданiнјасын),—сегса, öтла-
гöм-бöрас (нывбаба да мужик клеткајас) мам кынö-
мын заводiтö быдмыны морт. Сiјö зародышевöј
клеткајассö спиртыс i вигмöдö (отравляјтö), дерт

сегга зоньвіца морттö оз-нын поз видчленыд. Збыль-ö тажö,—тыдалö со мыжы: бөгтам öткод көждыс-туг — ид-сулыг лыбö рузöг-сулыг. Öткод көждыссö пук-там кык дозjö чужтыны. Öти дозяс пондам киг-кавны өпирг-сора-ваөн, мөдас куш сөстөм ваөн. Öти дозяс, көни кигкалим өпирт-сора-ваөн, быдмыны пондас омөла, вынтöма, регыдөн бөр көгмас—кулö. Мөд дозяс быдмыны кутас бура зонь-вицаа. Сиз-жө і мортыд.

Мамјас-кө јуöны, ваяöны челафыслы локсö кык-мында . Öти-кө, жуыг-мамјаслөн кынөм-пыщга-ныс-на кагаыслы сурö вiрыскөд өпиртыс. Мөд-кө, рөфитчөм-бөрас кагасö вердö морөс-јөвнас-да, јөлыскөд сиз-жө сурö вiрғаыс өпиртыс. Тажö пет-көдлө, позö-оз јуны винајастö нывбабалы—мам-јаслы.

Öти зоньвицалун-кутан јукөд-бердса журнал лыф-дөм-герти, вина јуөм öти дас воөн Америкаын со мыј вөчöма:

1. Вицöма куш феңгаөн вина-вылö 1.180 мил. шајт.
2. Бөкысөн лок-тор вөчöма . . . 1.180 мил. шајт.
3. Вигмөдöма жугөдöма . . . 300.000 мортöс.
4. Лоöма гетны быдтыган кер-
кајасö 100.000 челафöс.
5. Турмаö сурöмаөг 150.000 морт.
6. Јөјмөмаөг 1.000
7. Аонысö агныс вiјөмаөг . . . 2.000
8. Вина јуөм-вөсна сотчöма ем-
бур (пöжарјас-дырји) 19.5 мил. ш.дон
9. Вiјөмаөг 1.500 мортöс,

10. дөвајасөн кольомаё . . . 200.000 нывбаба.

11. Бат-мамтөг челаф кольо-
маё 1.000.000 морт.

Тажо лыдпасјасоыс да-і став гіжодјасоыс тыдалө,
віна јуөм-вөсна, алкогольизм-вөсна,—јөзыс нөжјөһи-
көн пыр жебмө, омөлтчө да чинө.

Гиндбөр.

Тажә став вѣталомоны ми аддам—спирта жуанторјас јуомыг мортлы бур нѣти некор оз овлы. Спирта жуанторјас—јада-жуанторјас, жугөдөны мортлыг вѣрјасө, лыгөмсө, мед-көт і кор да мыҗ-даһн-көт сѣјөс жуан.

Вѣна јуомыг јөзыд вочасөһ пыр вѣсмөны. Чнөһ наһн ужавны вын-ебөсыс, (бөрынас нѣти оз пондыны вермыны). Унаөһ кулөны томөһ, пөратөг-кадтөг Со мыҗ најө мортыдлы вѣна да мукөд спирта жуанторјастө јуомыд. Нөшта-на уна лөктор ваяө вѣна јуомыд, кор јуөны быдөһ, кызвын јөзыс. Секі, вѣна јуөмла, став јөзыслөһ омөлтчө җонвѣзалуныс. Шыкө җонвѣзалун быдмыг том-вөј-тырлөһ, челәфлөһ. Сөдө, паккалө јөз-костын быд-гама лөк вөчөмјас. Та-вөсна-жө омөлтчө овмөсыс јөзыслөһ. да-і став госуларствоыслөһ. Тајө ставыс сулалө паныд выль олөмлы,—кутө, торкалө стрөитны выль-нога, җонвѣзалуна, мѣча-гажа олөмсө ужалыг-јөзыслы.

Кор-нө җикөҗ бырас тајө немөвөјја лөкыс, тајө лөк, важ, зывек олөмыс—вѣна јуөмыс јөз-костыс? Кор-нө јөзыс бертыштасны вужаһныс вѣна јуөмсө, өһнѣја сѣјөн лөчитчөһ-пыффыс, сылыг гаж коргөһ-пыффыс? Кор-нө вермас лоны тајө выль-нога, җонвѣзалуна, прамөј-гажа олөмыс? дырө оз быр вѣна јуөмыс?

Төдны тајөс абу өкыд: вѣна јуөһ бырө секі кор бырө јөз-костыг лөк олөмыс, коді вөтлө ужа-

лыг жöзсö вiнасö жуны, көр ужалыг жöзыс адқасны буржык гаж да шог палöдантор, вiна жуөм пыд-ды. Öнi ужалыг-жөз вiна жуөм-лы жона-на отсалö пемыдлуныс да сөкыд олөмыс, став олөмсамыс.

Мыјла фабрик-заводса ужалыг-жөз шөјтчан-лун-јасö клубјасö-пыдды мунөны пiвнейö?

Мыјла крестана празниклунјасö нардомјасö-пыдды да лыддыган керкајасö-пыдды мунөны жуыштны сугедыс-ордö, лiбö кабакö, лiбö самөкүр-пуыг-ордö?

Ужалыг жöзыд да крестанайд öнi оз на кужны буржыка кольöдны асгыныс шөјтчан-кадсö, оз-на кужны көрөны аслыныс выл-нога олөмыс-лыг гажјассö. Чорыда-на кутö ас-кабырнас важ олөмсамыс, пемыдлуныс,—оз вермыны некық мездысны. Татыг оз поз мыждыны ужалыг жөзсö, колö жалитны најос сыг. Тажö-өд ставыс колi мi-жанлы важ-дырга нарвiтана-олөмыс. Мыјдыра-өд најос нарвiтiсны озыр жöзыд,—ез лезлыны најос мөвпыштнысö кад-вөснаыс. Вiна жуөм-кынзi некущөм гаж ужалыг жөз ез адзывны. Сещөм олөм-бөрад, ферт, сөгга друг он вермы вежны олом-самтö.

Мед бырөдны жөз-костыг вiна-жуөм, вөзвылас колö кыпөдны жөзыс-лыг суглунсö, палөдны налыг вежөрсö, велөдны најос, мед-ескө најö агныс ад-қiсны локсö вiна-жуөмыс да велөдчөм-помыг бур-сö. Сек ужалыг жөзыд агныс кажаласны выл-ног олөмыс-лыг бурсö да шыбытасны важ кольасјассö.

Мөд отсагыс вина јуөмлы—гөкыд олөм-ног да олөмсам. Виқөдлам, кыңи олө крестаніныд. Лун і вој во-гөгөр сiјө гөкыда ужалө, мыргө ас-овмөс-бердас ныр-вылас угтөңыс. Сiјө весіг прамеј кынөмпөт оз аңыв, олө пемыдiнiк лок керкаын, велөдчытөм. Оз сурлы буржык шөјтчан кад сылы. Ферт, сещөм пемыда олигад, гөкыда ужалi-гад-да немтө тырмытөм-вөснаыд рад лоан, бура шөјтчөм-пыфди, вунөдлыны асгыд шөгтө вина сулыја-дорын, вунөдны став тырмытөмсө, став гөкыд ујсө.

Ферт, ескө крестаніныд ез мун вина јуны, а муніс-ескө шөјтчан кадас ңига-газет лыффыны, вөлі-кө сылөн олөмыс кокңижык, ещажык-кө позө вөлі сылы ужавны кынөмпөт-вөснаыс да унжык-кө вөлі колө сылы шөјтчан кадыс.

Медым бырөдны вина јуөм, көлө вермагны со кушөм тујјасөн: колө кыпөдны јөзөс велөдан-ујө да паскөдны, вогставны јөз-пиас унжык школајас, лыффысан-керкајас, гөрд-лыффысан-пельөсјас, нардомјас, больничаяс, сiңи воңө. Сесга быд-ногөн зiлны кокңөдны ужалыг-јөзлыг да крестаналыг олөмсө, кыподны став овмөссө государствоыслыг, јөзыслыг-і.

Буржык, долыджык, гажажык, кокңиджык олөм, выл-нога-олөмсам, вөтлас, помалас јөз-костыг вина јуөмлыг гаж.

Колө, ферт, јөзсө велөдны, мед најө кутасны кужны ујсө лөгөдны кокңижыка да унжык вөчны. Кымын-өд буржык овмөс, сымын ещажык өө-

кыд уж да унжык шотчан кад. Сымын унжык пөра сурө велөдчыны,—сымын гажажык, кокні-жык олөм, ещажык жуөмөн—шог-палөдөм.

Мед-јона колө віңны қоңвіңалун том-јөзлыг, челафлыг,—колө өлөдны најөс віна жуөмыг. Өні міјан том-јөз-піас щөщ јона паскалөма віна жуөмыд.

доктор Коровін лыфөм-герті Мөскуа губер-наын 18.134 морт велөдчыг четінка-піыг (первөј ступеһын)—12.152 мортыс жуөны, лібо жулөмаөг-һын віна да мукөд спірта-јуанторјас. Сен-жө велөдчыг 10.404 нывкајас-піыг—сің-жө жуөны віна.

Міјан Комі областын том-јөз-піын віна-жуөмыд нөшта-на унжык. Віна жуөмкөд міјан челафыд төдмагөны 10 арөсөң-на. Унаөн сещөм челафыд кодзылөмаөг-һын сафтөм кодоң. Став том јөзыс-һын төдөны көрсө самөкурыслыг, віналыг-і. Быд-мыг, нер вірјатө том јөзыдлыг віна жуөмыд јеш-щө јонжыка да өдјөжык жугөдө.

Челаф вінажуөмкөд колө став вынтө пуктө-мон вермагны. Четр, тајө ужө мед-воң колө богт-гыны бат-мамыслы.

Мед віңны челафөс віна жуөмө велалөмыг, бат-мамлы аслыныс оз ков петкөдлыны челаф-воңас віна жуөмсө, оз ков леңны најөс віна јуан-інјасө. Челафыд-өд велалөны быд локсө вөчны гырыг-јаслыг, бат-мамлыг-і. Колө сетны челафлы сещөм гаж мед-ескө најө оз велавны лок-вылас.

Тајө-ужын зев-ыжыд отсөг вермас сетны шко-ла да мукөд јөзлыг-вежөр - кыподан-уж-һуөдан-інјас: комсомол, нывбабајаслөн організатсіја, пі-

оңер чукөр і сіңі воғо. Тајо организатсіјас от-сөгөн колө лөгөдны чельафлы да том јөзлы быд-гама вьлнога ворсан-торјас, ывлавылын вөчавны бура шөјгчан-лунјас, прағнікјас, спектакјас, комі рьтјас—гыломөн, ворсөмөн, гөрд војпукјас, да мукөд вьл-нога мича гажјас. Тащөм ужсө колө нуөдны быд өіктын, быд грездын-і. Кужан-кө чукөртны том-јөзөс, чельафөс тајо уж-дінас, најө регыд вунөдасны, лок-зывек важ гажјастө, налөн өдјө пондас кыптыны вежөрыс, лооны јона қон-віғаөг. Гөгөрвоасны-кө, мөдыг најө өз нін сурөдчыны самөкур да віна гаж-улад. Сіјө гажтөгыс најө пондасны кужны корғны аслыныс бур вьлнога гажјас. Віна јуөмкөд вермагігөн тајо уж-дінас мед-воғ ковмас кутчіоны. Вермағны со кущөм тујјас: Віна пуөмыг дугдөм-могыс колө суфитны віна пуыгјассө да віна вузалысјассө. Шуасны, мыјла леғисны сің-кө вінасө?—Мі шуам налы: вінатө леғисны регыд-кежлө. Самөкуртө пуөмыг да гугөн вінатө вузавлөмыс, ферт, колө суфитны. Вермағны сещөм јөзыскөд колө өтвылыс став јөзыслы щөщ.

Пыр дугдывтөг јуыс јөзсө колө став јөзыслы відны, оз көв леғны сіјөс мірскеј уж-вылө бөр-јысны,—колө вермағны сещөм јөзыскөд бурөн і лөкөн. Лок-торјассө вөчөмыс нөті оз көв мілујтны, колө чорыда, жалыттөг најөс суфитны.

Колө шуны: тајо став уж-нуөдөмнад, вермаөмнад мі от-на вермө зікөз бырөдны јөз-пыыс віна јуөмсө.

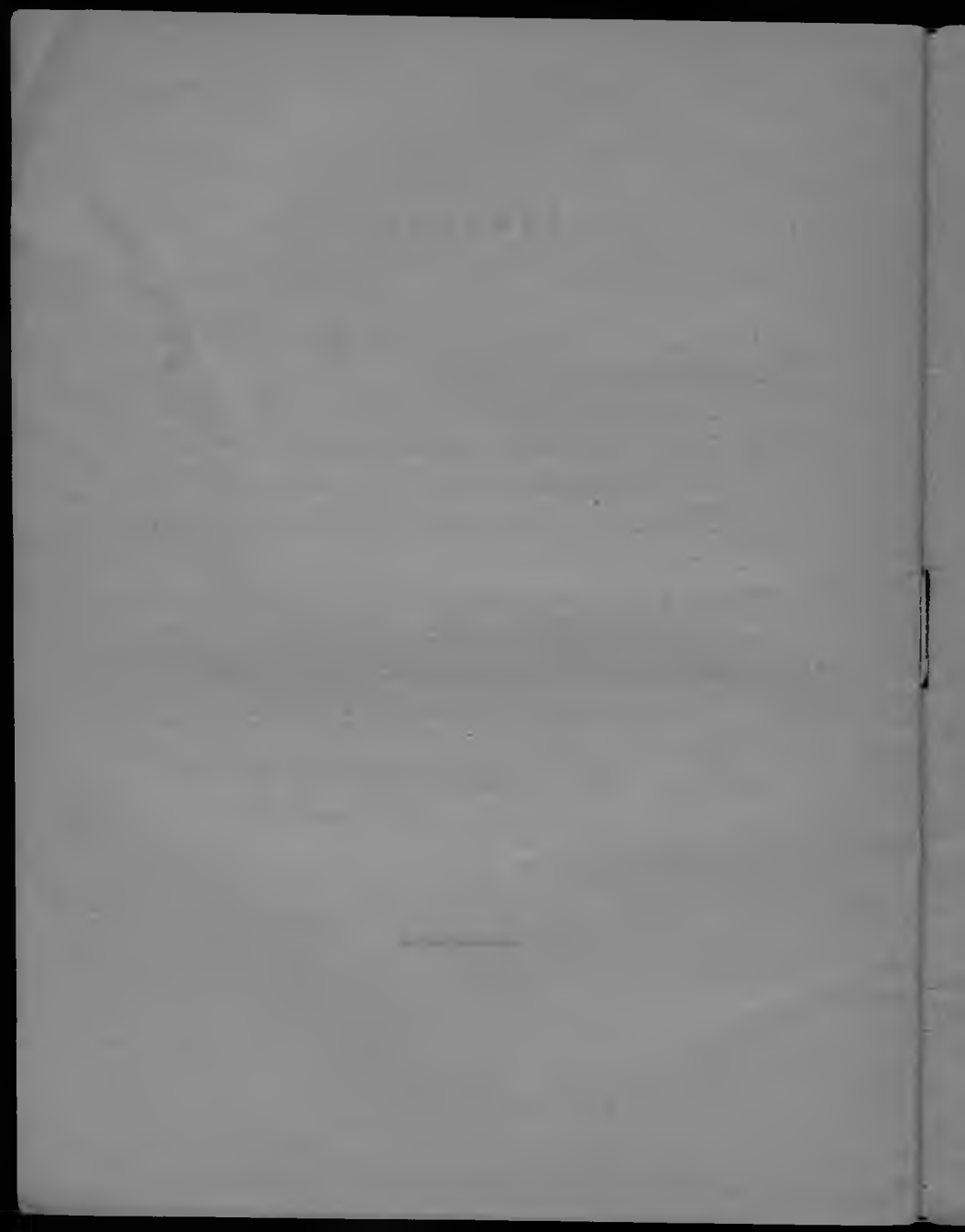
Мед-ыжыд ужыс өні віна јуөмкөд вермасігөн: кыпөдны вежөрсө став јөзыслыг. Сы-могыг колө паскыджыка јөз-піас разөдны қоңвіқалун віқөм-вөсна горніјас, лыффыған керкајасын, школајасын, гөрд пельөсјасын да сізі воқө. Унжык во-ставны школајас, лыффыған керкајас, быд сіктјасө. Став Комі му-пасталаыс разөдны нігајас қоң-віқалун кутөм-јылыг. Тајо уж-дінас колө кутчөсны быд гөгөрвөана мортлы, а мед-воқ—докторјаслы, пельшарјаслы, бабкајаслы, ущітельјаслы, комсомол-чукөрлы, фелегаткајаслы да сіз воқө.

Инд. № 4629.

Јуѳрта с.

Листбок.

1. Мыјꝑꝑꝑѳ спирта јуанторјасыс 3
 2. Мыјла јуѳоны винаѳн 4
 3. Вина-јумыд гѳлмѳдѳ јѳзѳс 6
 4. Вина јуѳм-помыс уна локтор вѳчѳмјас 10
 5. Кыꝑꝑи вѳꝑꝑѳдѳны јѳзыс вина јуѳм-вылѳ 12
 6. Ебѳсажык-ѳ лоан вина јуѳмыс 14
 7. Щѳнтѳ оз вина 16
 8. Вина да ꝑѳнвѳꝑꝑалун —
 9. Вина да гыркпыщкѳс 17
 10. Вина-вѳсна вежѳѳны мус да вѳркјас . 18
 11. Щѳѳщ вежѳѳны ѳѳлѳм да вѳрсѳнјас . 19
 12. Вина да јурвем —
 13. Унаѳ кулѳ јѳз вина јуѳмыѳ 20
 14. Вина јуѳмыѳ јѳзыд јывмѳ (жебмѳ) . . 21
 - Гѳжѳѳдѳѳр 25
-

Е М Ö Г

КОМІ НІГА ЛЕҶАП-ІНЫИ КОМІ НІ- ГАЈАС ҶОНҶІҶАЛУИ КУТӨМ-ЈЫЛЫС:

Сперанскіј. Пер Чеусова. Бытгыгы мамјас-лы. Азбука матери. ЛеҶома 1925 воӧ. 23. лістбок донис 20 ур.

Россеіскіј. Пер Кедровскаја. Гут разсдӧ вӧгӧм-јас. Муха разносит болезни. 1926 в. 19 лістбок, 7 ур.

доктор Глоба. Пер. Польешцікова. Сін вӧгӧм. Трахома. 1925 в. 26 лістбок. 15 ур.

Горбов. Пер. Выборов. Сӧстӧм олӧм—ҶонҶіҶа олӧм. Чистота—залог здоровья. 1925 в. 21 лістбок. 20 ур.

Россеіскіј. Пер. Булышев. Нывбаба вӧгӧмјас. Беседы о женских болезнях. 1926 в. 39 лістбок. 24 ур.

Смітріјева. Пер. Жіжова. Енӧ ескӧј нінӧмабуӧ. Как люди болеют и мрут от невежества и суетерия. 1926 в. 18 лістбок. 7 ур.

Быркова. Пер. НаҶејева. Відчӧгӧј да бурдӧд-чӧј локвӧгӧмьӧ. 1927 в. 43 лістбок. 30 ур.

Коканін. Локвӧгӧм. 1927 в. 35 лістбок. 12 ур.

доктор Крустальов. Пер. Булышев. Скӧтсанҝ мортлы вужыг вӧгӧмјас. Зараза от животных к людам 1927 в. 35 лістбок.

донус 15 ур „К“

	Коми-3
	2-1002